

prebivalstvu, vzgoja v najširšem pomenu besede omejila na dve nalogi, na praktično pripravo na življenje, za kar so bili zadolženi starši oziroma skrbniki, in moralno oblikovanje posameznikov, za kar je bila zadolžena duhovščina (cf. Limmer, 1958; Riché, 1979). Zaradi strahu pred malikovalstvom v cerkvah dolgo časa ni bilo kipov, sčasoma pa je Cerkev sprejela naslikane in izklesane podobe, ki so dobile tudi ime *Biblija revežev* ali »nema pridiga«, njihov namen pa je bil, da bi z njihovo pomočjo preprosti verniki bolj dojel biblične teme (cf. Dhondt, 1968; Grundmann, 1958; Riché, 1979; Specht, 1895). Vsi kleriki, ki so poznali pomen govorništvu, so v pridigi videli najučinkovitejše sredstvo za pridobivanje ljudi za krščanstvo. Pridige v ljudskem jeziku večinoma niso ohranjene; škofje so v zvezi s pridiganjem v svojih navodilih duhovnikom naročali, naj ti isti izmed duhovnikov, ki »poznajo«
Sveto pismo, le-tega razlagajo, ostali pa naj ljudi prepričujejo, naj se odvrtaajo od zla, naj delajo dobro in naj si prizadevajo za mir (cf. Riché, 1979: 323–324).

Reformacija

Z zahtevama po individualiziranem vzpostavljanju stika z Bogom in po tem, da bi naj Sveto pismo prebirali verniki sami v svoji materinščini, je reformacija postavila novo paradigmo razumevanja učenja skozi vse življenje, ki pravzaprav implicira nekatere komponente sodobnega koncepta vseživljenjskega izobraževanja/učenja. Če pa pogledamo in analiziramo vprašanja izobraževanja in učenja odraslih, so se protestanti v Nemčiji z njimi bolj ali manj uspešno soočali oziroma so jih bolj ali manj tematizirali. Nemški protestantski pedagogi so največ pozornosti namenjali sekundarni stopnji izobraževanja, delno tudi terciarni stopnji, predvsem zaradi velikega pomanjkanja izobražencev, tj. učiteljev in duhovnikov, zelo malo ali skoraj nič pa se niso ukvarjali z opismenjevanjem in drugimi oblikami izobraževanja in učenja odraslih.

Relativno kmalu je Martin Luther kot utemeljitelj in vodilni predstavnik reformacije spoznal, da je za širjenje vere ter za ohranjanje raznih cerkvenih in posvetnih poklicev nujna (re)organizacija šolstva, izobraževanja nasploh. Sam lastnih pedagoških pogledov sicer ni niti razvil niti predstavil v programski obliki ali sistemu, so pa njegove misli imele močan vpliv na razvoj teorije in prakse vzgoje in izobraževanja v državah, ki so sprejele reformacijo. Bil je prepričan, da sta vzgoja in izobraževanje stvar treh temeljnih družbenih institucij, namreč družine, šole in cerkve, izmed katerih ima vsaka svoje poslanstvo in naloge, dolžnosti, pa tudi pravice (cf. Bertin, 1961; Roth, 1898). Na področje vzgoje in izobraževanja je Luther javno posegel s svojo avtoriteto, ko je postalo očitno, da